

INA HOUWING & SASKIA MOS-VAN GOOL

HET
LEVENS
TESTAMENT

klaar voor de notaris deel 1

Tevens verschenen in deze reeks:

2. Samenwonen
3. De rol van de executeur
4. Mijn vermogen en de AWBZ
5. De familiebank

5e, herziene druk, augustus 2016

Copyright 2016 © Consumentenbond, Den Haag en EPN
Auteursrechten op tekst, tabellen en illustraties voorbehouden
Inlichtingen Consumentenbond

Auteurs: Ina Houwing (notaris, estate planner en mediator) en Saskia Mos-van Gool (kandidaat-notaris en estate planner)
Eindredactie: Mediaeval Tekst en Vorm, Nijmegen en Stefan Boerboom (Consumentenbond)
Grafische verzorging: PUUR Publishers
Tekeningen: Ad Oskam
Foto omslag: Veer

ISBN 978 90 5951 3662
NUR 822

Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende op het auteursrecht c.q. de uitgever van deze uitgave, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking. De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren, als bedoeld in artikel 17 lid 2, Auteurswet 1912 en in het KB van 20 juni 1974 (Stb. 351) ex artikel 16B Auteurswet 1912, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden. Hoewel de gegevens in dit boek met grote zorgvuldigheid zijn bijeengebracht, aanvaardt de uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele (zet)fouten of onvolledigheden. De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen; degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

INHOUD

Voorwoord	8
Inleiding	9
Verschillende soorten volmachten	9
Over de gevolmachtigde	11
Recht op zelfbeschikking	12
1 Mijne persoonlijke wensen	13
1.1 Inboedel	15
1.2 Huisdieren	15
1.3 Schenkingen	16
1.3a Schenkingsbepalingen	16
1.3b Bewind	17
1.3c Tweetrapsschenking	17
1.3d Schenkingen aan goede doelen	18
1.4 Verzorging en opvoeding van minderjarige kinderen	19
1.5 De uitvaart	19
1.6 Wie moet het uitvoeren?	20
1.7 Aandachtspunten	20
2 Mijne vermogen	21
2.1 Algemene volmacht	23
2.2 Bijzondere volmachten	24
2.2a Soorten	25
2.2b Het eigen huis	26
2.2c Buitenlandvolmacht	27
2.3 Tegenstrijdig belang	27
2.4 Beperkingen aan de volmacht	28
2.5 Aandachtspunten	30

3	Mijn onderneming	31
3.1	Wat is een ondernemersvolmacht?	33
3.2	Voor wie is deze volmacht van belang?	33
3.3	Waarvoor een volmacht?	34
3.4	Korte versus lange termijn	35
3.5	Aandachtspunten	36
4	Mijn gezondheid	37
4.1	Wat is een medische behandelingsvolmacht?	38
4.2	Voor wie is zo'n volmacht van belang?	39
4.3	Aan wie?	39
4.4	Wat kan er geregeld worden?	40
	4.4a Niet-behandelverklaring.....	40
	4.4b Euthanasieverklaring.....	40
	4.4c Dementieverklaring.....	41
	4.4d Donorcodicil.....	41
	4.4e Behandelgebodsverklaring.....	41
4.5	Arts raadplegen	41
4.6	Herroepen	42
4.7	Aandachtspunten	42
5	Wie krijgt mijn volmacht?	43
5.1	Eisen	45
	5.1a Vertrouwen.....	45
	5.1b Deskundig.....	46
	5.1c Op de hoogte van wensen.....	47
	5.1d Wettelijke eisen.....	48
5.2	Eén gevolmachtigde of meer	48
	5.2a Zelfstandig of gezamenlijk bevoegd.....	49
	5.2b Een praktisch probleem.....	49
	5.2c Dezelfde bevoegdheden?.....	50
5.3	Een andere gevolmachtigde	51
	5.3a Opvolgend gevolmachtigde.....	51
	5.3b Indeplaatsstelling.....	51
	5.3c Ondervolmacht.....	52
	5.3d Niets geregeld?.....	53
5.4	Aandachtspunten	54

6	Rekening en verantwoording	55
6.1	De wettelijke basis van de volmacht	56
6.2	Rekening en verantwoording afleggen	57
6.2a	Hoe vaak?	57
6.2b	Niet altijd nodig	58
6.3	Vertrouwen op het geschreven woord	58
6.4	De relatie tussen rekening en verantwoording en toezicht	59
6.5	Het mogen informeren bij derden	61
6.6	Kwijting	61
6.7	Ontslag van de gevolmachtigde	62
6.8	Aandachtspunten	62
7	Het levenstestament in de praktijk	63
7.1	Notariële akte	64
7.2	Herroeping	65
7.3	Het notariële proces	65
7.3a	Kosten	67
7.4	Registratie	68
7.4a	Privacy	68
7.4b	Bevoegdheidsverklaring	69
7.5	Mentorschap, bewind en ondercuratelestelling	70
7.5a	Mentor	70
7.5b	Bewind	71
7.5c	Curatele	71
7.6	Duur van de volmacht	72
7.6a	Aanvang	72
7.6b	Einde	73
7.6c	Onherroepelijkheid volmacht	74
7.7	Beloning van de gevolmachtigde/toezichthouder	74
7.8	Digitale zaken	75
7.9	Aandachtspunten	76

VOORWOORD

Dit boekje is een vernieuwde editie van deel 1 uit de serie *Klaar voor de notaris*. Deze serie is het resultaat van samenwerking tussen de Consumentenbond en de EPN, de Vereniging van Estate Planners in het Notariaat.

Klaar voor de notaris heeft als doel te informeren over kwesties die je bij de notaris kunt regelen, waardoor je beter in staat bent de juiste vragen op het juiste moment te stellen. Met deze serie willen we handvatten geven voor een goede voorbereiding op het gesprek met een notaris. Om die reden sluiten we ieder hoofdstuk af met een checklist. Om de aansluiting op de notariële praktijk te waarborgen, zijn de auteurs van de boekjes uit deze serie afkomstig uit die praktijk. Achter in dit boekje geven we meer informatie over de Consumentenbond en de EPN.

Naast deze titel telt de serie inmiddels de volgende vier boekjes: *Samenwonen*, *De rol van de executeur*, *Mijn vermogen en de AWBZ* en *De familiebank*.

Bep Bergman
voorzitter EPN
Amsterdam, augustus 2016

INLEIDING

Veel mensen hebben een testament gemaakt. Hierin is vastgelegd wat er na hun overlijden moet gebeuren met hun nalatenschap. Er staan bepalingen in over wie moet erven, onder welke voorwaarden en wie de nalatenschap moet afwickelen: wie de executeur is. Vooral door dat laatste punt, een executeur benoemen, denken veel mensen dat ook zaken zijn geregeld die ze vóór hun overlijden niet meer zelf kunnen doen.

Maar niets is minder waar. Een 'gewoon' testament werkt pas na iemands overlijden. Voor wie iets wil regelen voor de situatie dat hij (of zij) nog in leven is, maar niet meer zelf kan handelen, bijvoorbeeld vanwege dementie of een beroerte, biedt het levenstestament een oplossing.

Overigens kun je ook een levenstestament maken voor het geval je bepaalde handelingen geestelijk nog wel zou kunnen doen, maar ze niet meer kunt of wilt verrichten, bijvoorbeeld omdat je slecht ter been bent geworden.

Een levenstestament is bij voorkeur een notariële akte waarin de maker aanwijst wie zijn zaken moet behartigen als hij dat bij leven zelf niet meer kan of wil, hoe hij de zaken geregeld wil hebben en welke voorwaarden allemaal van toepassing zijn. Het is dus een overzicht van persoonlijke wensen, op allerlei gebieden, gekoppeld aan een volmacht.

Verschillende soorten volmachten

Met een volmacht geef je iemand anders de mogelijkheid om namens jou bepaalde (rechts)handelingen te verrichten. Je bent de volmachtgever; de persoon aan wie je volmacht geeft is de gevolmachtigde. De gevolmachtigde mag natuurlijk uitsluitend handelen conform de bevoegdheden die hij heeft gekregen.

Je blijft overigens ook zelf bevoegd tot alles waarvoor je de volmacht hebt gegeven. Bovendien kun je een volmacht als volmachtgever altijd

herroepen of wijzigen mits je wilsbekwaam bent, tenzij je haar onherroepelijk hebt gemaakt. Daarover meer in hoofdstuk 7.

Je kunt een algemene volmacht of een bijzondere volmacht geven. Bij een algemene volmacht geef je de gevolmachtigde de bevoegdheid om je belangen op alle gebieden te behartigen. Deze mag dan alle zaken namens jou doen die je zelf ook zou kunnen doen. Deze persoon kan ongelimiteerd over je bankrekeningen beschikken, je huis verkopen, schenkingen doen, leningen namens jou afsluiten en noem maar op.

Naast deze algemene volmacht zijn er bijzondere volmachten. Dit zijn volmachten die voor een bepaald doel of een specifieke handeling zijn gegeven. Deze volmachten kunnen uitgebreid, maar ook zeer beperkt zijn. Denk aan het aanwijzen van iemand die voor je minderjarige kinderen moet zorgen als je dat (tijdelijk) niet kunt, of een volmacht om je woning namens jou te verkopen als je naar een verzorgingshuis zou moeten. De volmacht voor dit soort persoonlijke wensen beschrijven we in hoofdstuk 1.

Je kunt ook een volmacht geven om een erfenis namens jou af te handelen of je bankzaken en beleggingen te beheren. Allerlei zaken die met je vermogen te maken hebben. We spreken dan van een vermogensrechtelijke volmacht. Deze komt in hoofdstuk 2 aan bod.

Een ander voorbeeld van een bijzondere volmacht is de ondernemersvolmacht, waarbij de gevolmachtigde volmacht krijgt om iemands zakelijke belangen betreffende een onderneming te behartigen. Deze volmacht zorgt ervoor dat je onderneming door kan gaan wanneer je als ondernemer (tijdelijk) niet zelf in staat bent om leiding te geven. Meer hierover staat in hoofdstuk 3.

Een heel specifiek onderwerp is het terrein van medische zaken. Dit wordt in hoofdstuk 4 behandeld. In een medische volmacht leg je vast wie namens jou mag handelen met de artsen als je dat niet meer zelf kunt doen. Diegene krijgt dan ook het recht om inzage te hebben in je medische dossiers.

Ook kun je wensen vastleggen over levensverlengende maatregelen waarvan je wilt dat ze genomen worden, het behandelgebod. Of juist het tegenovergestelde, een niet-behandelverklaring als je behandelingen onder bepaalde omstandigheden niet (meer) wilt ondergaan. Verder kun je wensen vastleggen op het gebied van euthanasie, een voortijdige levensbeëindiging.

Denk tot slot ook aan zaken op het gebied van het doneren van je organen of weefsels, of je voorkeur voor een behandeling in een bepaald ziekenhuis en absoluut niet in ziekenhuis X.

Overigens maken artsen soms hun eigen afwegingen. Maar artsen en anderen weten bij vastlegging in een notariële akte wel dat je ten tijde van het opmaken ervan wilsbekwaam was en je beslissingen toen goed kon overzien.

Over de gevolmachtigde

Een algemene of bijzondere volmacht geven, betekent vertrouwen hebben. Je geeft een volmacht aan iemand die daarmee zeer belangrijke en vergaande beslissingen kan nemen, die verstrekkende gevolgen voor jezelf kunnen hebben. Het is daarom van belang dat je het volste vertrouwen hebt in de persoon of personen aan wie je zo'n volmacht geeft. Er moet het vertrouwen zijn dat de gevolmachtigde geen misbruik zal maken van de volmacht.

Niemand kan een garantie geven dat de gevolmachtigde de volmacht niet in zijn eigen belang zal gebruiken. Uiteraard kun je in het levens-testament wel enige waarborgen opnemen, bijvoorbeeld door te bepalen tot welk bedrag iemand mag handelen, door het laten afleggen van rekening en verantwoording (maar dat is achteraf!) of misschien via het benoemen van twee of meer gevolmachtigden.

Hoofdstuk 5 gaat in op de persoon van de gevolmachtigde: wat belangrijk is bij het kiezen van die persoon en of je het bij één gevolmachtigde laat of er meer zult benoemen. We bespreken ook wat er moet gebeuren als de door jou benoemde persoon zelf ziek wordt en daardoor zijn taak niet kan uitoefenen. Mag hij de volmacht doorgeven aan een ander, of heb je zelf al een alternatieve gevolmachtigde benoemd? Als je kinderen hebt, is het dan verstandig om één of meer kinderen te benoemen of brengt dat juist ruzie met zich mee?

Je kunt in blind vertrouwen een volmacht geven aan iemand. Maar is dat wel altijd zo verstandig? Naast het benoemen van een gevolmachtigde kan het wenselijk zijn om iemand te benoemen die toezicht houdt op wat de gevolmachtigde doet of aan wie periodiek rekening en verantwoording afgelegd moeten worden. En maakt het dan nog uit wie de erfgenamen zijn en hebben de erfgenamen ook nog een taak? Hierover staat meer in hoofdstuk 6.

In het laatste hoofdstuk van dit boek komen restonderwerpen aan de orde. Hoe weet iemand nu dat je een levenstestament hebt gemaakt en of je dit niet hebt herroepen? Moet je een regeling treffen voor digitale zaken? Krijgt de gevolmachtigde een beloning en, zo ja, hoe hoog zou die dan moeten zijn? Ook de rol van de kantonrechter komt aan de orde.

Recht op zelfbeschikking

Via een levenstestament maak je optimaal gebruik van je zelfbeschikingsrecht. Je geeft aan hoe je allerlei zaken geregeld wilt hebben. Dat is geen overbodige luxe, want jaarlijks worden veel wilsonbekwame ouderen uitgebuit door de familie. Met een levenstestament verklein je dit risico. Hiermee worden niet alleen jouw belangen beter behartigd, maar wordt ook de gevolmachtigde beschermd. Immers, als iemand anders het niet eens is met zijn wijze van handelen, kan de gevolmachtigde aan de hand van de tekst in het levenstestament aantonen dat hij heeft gehandeld conform je wens.

Ze zeggen weleens: zo veel mensen, zo veel wensen. Een levenstestament is dus een heel persoonlijk document. Je legt erin vast hoe je het zou willen. Het is daarom belangrijk om goed voorbereid naar de notaris te gaan. Het zijn namelijk jouw wensen die vastgelegd worden in een levenstestament. Notarissen van de Vereniging van Estate Planners in het Notariaat (EPN) beschikken over een zeer uitgebreide checklist, waarin alle aspecten van een levenstestament aan bod komen. Afhankelijk van je situatie en wensen zullen zij de relevante delen van de checklist met je doornemen.

Dit boek vertelt in het kort wat er allemaal in een levenstestament mogelijk is, en waar je op moet letten. Nuttige informatie voor iedereen die zijn zaken goed geregeld wil hebben.

1

MIJN PERSOON- LIJKE WENSEN

Stel dat je tijdelijk of definitief naar een verzorgingshuis moet. Wat kun je dan regelen voor je inboedel of huisdieren? En mag je vermogen worden weggeschonken?

Zoals in de inleiding stond, is een levenstestament een document waarin je je wensen vastlegt voor het geval er tijdens je leven iets gebeurt waardoor je zelf niet meer kunt handelen. Bijvoorbeeld door een ongeluk of door ziekte. Het is dan prettig voor jezelf, maar ook voor degene die je zaken moet regelen, dat hij weet wat je bedoeling is, dus hoe je het graag gehad zou willen hebben.

Dit hoofdstuk gaat specifiek over je persoonlijke wensen.

1.1 Inboedel

Stel dat je wordt opgenomen in een verpleeg- of verzorgingshuis. Wat moet er in zo'n situatie met je inboedel gebeuren? Zijn er bijvoorbeeld meubels die aan bepaalde mensen moeten toekomen? Moeten ze (voor een bepaalde tijd) worden opgeslagen? Of moeten de spullen via een veiling verkocht worden? En hoe zit het met persoonlijke eigendommen, zoals foto's, dagboeken, administratie: wat moet daarmee gebeuren? Misschien is het wel je wens dat sommige zaken vernietigd worden. Zo ja, wie moet dat dan doen?

: Souvenirs

: Hetty houdt van reizen en heeft vroeger veel verre reizen gemaakt. Zij heeft
: in haar huis een bonte verzameling staan van allerlei voorwerpen, souvenirs
: en snuisterijen uit allerlei landen. Haar kinderen moeten er niet veel van
: hebben: die houden meer van een strak interieur.
: Hetty heeft een reislustig nichtje, Jorien, dat net als zij gefascineerd is door
: andere culturen. In haar levenstestament geeft Hetty aan dat bij opname
: in een verzorginrichting haar kinderen als eersten mogen kiezen wat zij
: willen hebben en dat daarna de rest van haar collectie naar Jorien gaat.
: Mocht ook Jorien geen interesse hebben, dan is het haar wens dat haar
: kinderen bekijken of er misschien musea zijn die geïnteresseerd zijn in haar
: spullen.

1.2 Huisdieren

Als je naar een verzorgings- of verpleeghuis moet, of als je om wat voor reden dan ook niet meer voor je huisdieren kunt zorgen, wat moet er dan met die beestjes gebeuren? Wie kan of wil deze in huis nemen? Denk

daarbij ook aan de kosten die het hebben van een huisdier met zich meebrengt. Het is verstandig om daar een regeling voor te treffen. Maar ook als je niemand kent: waar zou je het liefste hebben dat je huisdieren heen gaan? Ook dit kun je vastleggen in een levenstestament.

: **Katten**

: Mevrouw Snijder heeft drie katten. Ze is dol op haar dieren en wil dan ook
: het allerbeste voor ze. Maar wat als ze dement wordt en naar een verzor-
: gingshuis moet? Ze kan haar drie lievelingen dan niet meenemen. Gelukkig
: heeft mevrouw Snijder een vriendin die net zo dol is op de katten als zij en
: die bereid is ze dan in huis te nemen. Dan hoeven ze tenminste niet naar het
: asiel. In haar levenstestament bepaalt mevrouw Snijder dat haar katten naar
: haar vriendin gaan.

1.3 Schenkingen

Een levenstestament is hét document om je wensen over het doen van schenkingen vast te leggen. Je kunt erin vermelden aan wie je schenkingen wilt doen: aan je kinderen, kleinkinderen, neefjes en nichtjes, goede vrienden of vriendinnen of goede doelen. Je kunt precies vastleggen om welke bedragen het zou moeten gaan, maar je kunt ook alleen je overwegingen en uitgangspunten meegeven, zoals het financieel helpen van je kinderen bij de aankoop van hun huis of het zo veel mogelijk besparen van erfbelasting.

Stel dat je tot nu toe nog geen schenkingen aan je (klein)kinderen hebt gedaan en er dus geen schenkingstraditie is, wat zijn dan je wensen? En wat als er wel al een schenkingstraditie is; moeten de schenkingen dan op dezelfde wijze doorgaan? En hoelang? Met andere woorden: wanneer is het genoeg geweest?

1.3a Schenkingsbepalingen

Wanneer je wilt schenken, kun je daarbij ook vastleggen welke voorwaarden en bepalingen daarvoor gelden. Denk bijvoorbeeld aan de uitsluitingsclausule, ook wel 'anti-schoonzoonschoondochter'-clausule genoemd. Deze bepaling houdt in dat je aan je kind schenkt, maar dat deze schenking niet in de gemeenschap van goederen valt waarin je kind is getrouwd (en ook niet in een verrekenbeding bij huwelijksvoor-

waarden wordt betrokken). Je schoondochter of -zoon heeft dus geen recht op deze schenking.

Overigens kun je een uitsluitingsclausule op elke schenking van toepassing verklaren, dus niet alleen bij schenkingen aan je kinderen, maar ook bij schenkingen aan kleinkinderen, neven en nichten en andere personen.

1.3b Bewind

Bij schenkingen aan jonge kinderen, maar ook aan volwassen kinderen of andere personen die niet zelf op verantwoorde wijze met geld kunnen omgaan, kun je bepalen dat de schenkingen 'onder bewind' zullen staan. Dit houdt in dat iemand anders de schenking beheert en de begiftigde niet zelf over de schenking kan beschikken. Bij schenkingen aan jonge kinderen wordt vaak bepaald dat de schenking tot een bepaalde leeftijd, bijvoorbeeld tot het 25e jaar, onder bewind staat van hun ouders. De kinderen kunnen dan niet, wanneer ze 18 en dus volwassen zijn, de hele schenking verbrassen.

: Voor de kleinkinderen

• Pieter en Marjon willen graag schenken aan hun kleinkinderen. Omdat
• ze dat leuk vinden, maar ook om later erfbelasting te besparen. De
• kleinkinderen zijn op dit moment nog wat jong (6 en 4 jaar) en ze zijn
• bang dat ze het geschonken geld op hun 18e gaan uitgeven aan bij-
• voorbeeld drugs, mobieltjes of andere zaken waarmee Pieter en Marjon
• het niet eens zijn. Ze bepalen daarom in hun levenstestament dat deze
• schenkingen onder bewind worden gesteld van hun ouders totdat de
• kinderen 25 jaar zijn. De ouders kunnen dan bepalen óf en waaraan het
• geld besteed wordt. Pieter en Marjon hebben daarbij aangegeven dat zij
• het liefst zien dat de geschonken bedragen voor een studie of opleiding
• worden gebruikt.

1.3c Tweetrapsschenking

Een bijzondere bepaling in een levenstestament is de zogenoemde tweetrapsschenking. Je kunt door middel van deze bepaling als het ware tweemaal schenken. Hiermee bepaal je dat de begiftigde de schenking krijgt, maar dat op bepaalde momenten de schenking (of wat daar nog van over is) aan iemand anders toekomt. Denk bijvoorbeeld aan de situ-

atie dat je aan een kind schenkt dat niet getrouwd is en geen kinderen heeft. Als dat kind overlijdt, zal deze schenking waarschijnlijk tegen een hoger erfbelastingtarief aan jezelf en je andere kinderen terugvallen. Door middel van een tweetrapsschenking kun je bepalen dat deze schenking dan aan je andere kinderen toekomt. Dit kan een mogelijkheid zijn om erfbelasting te besparen.

Een tweetrapsschenking kan ook een middel zijn om ervoor te zorgen dat de geschonken goederen in de familie blijven.

: Binnen de familie

: Marijke heeft een schilderij van haar ouders geërfd. Zij wil dit schilderij graag schenken aan haar zoon Wouter, die er altijd al dol op was. Maar ze wil wel graag dat het schilderij in de familie blijft. Zij kiest in haar levenstestament voor een tweetrapsschenking: Wouter krijgt het schilderij maar als hij overlijdt, moet het schilderij aan zijn kinderen toekomen. En als Wouter geen kinderen heeft, moet het naar zijn zus Sophie gaan.

1.3d Schenkingen aan goede doelen

Ook kun je in een levenstestament aangeven of je wel of geen schenkingen aan goede doelen wilt doen. Je kunt daarbij bepalen dat het uitsluitend om goede doelen moet gaan waar je nu al schenkingen aan doet, of dat ook aan andere goede doelen geschonken mag worden. Je kunt de namen van de goede doelen noemen of juist de organisaties waar je niets aan wilt schenken. Ook bestaat de mogelijkheid om geen namen te noemen, maar om aan te geven met welke doelstellingen je affiniteit hebt.

: Longfonds

: Alain heeft astma. Jarenlang heeft hij donaties aan het Longfonds (voorheen Astma Fonds) gedaan. Hij heeft in zijn levenstestament bepaald dat hij graag ziet dat deze schenkingen aan het Longfonds blijven doorgaan, maar andere goede doelen of instellingen die zich inzetten op het gebied van onderzoek naar longziekten, mogen wat hem betreft ook schenkingen krijgen.